

**ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΠΡΟΒΛΕΨΗ
ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ**

Ἡ εἰσήγηση αὐτὴ πραγματοποιήθηκε στὸ πηλαῖσιο τριῶν κύκλων εἰσηγήσεων καὶ συζητήσεων πού ὀργάνωσε ἡ «Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία Εὐγονικῆς καὶ Γενετικῆς τοῦ Ἄνθρώπου» στίς 20 Δεκεμβρίου 1975, στὸ Ἀμφιθέατρο τοῦ Νοσοκομείου Παίδων «Ἡ Ἁγία Σοφία».

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Δέν ξέρω κατά πόσον θά ἐπαληθεύσω ἢ θά διαψεύσω τόν κ. Συντονιστή καί Πρόεδρο τῆς ἀποψινῆς συγκεντρώσεως. Μέχρι τώρα, ἐξετέθησαν ἀπόψεις ὄλων σχεδόν τῶν ἀνθρωπολογικῶν Ἐπιστημῶν γιά τό θέμα τῆς γενετικῆς προβλέψεως. Εἶναι καιρός νά παρουσιασθῆ καί ἡ διάστασις μιᾶς ἄλλης ἀνθρωπολογικῆς Ἐπιστήμης, τῆς Θεολογίας. Ἡ Θεολογία εἶναι καί αὐτὴ ἀνθρωπολογικὴ Ἐπιστήμη, ἐφ' ὅσον ἔχει, μεταξὺ ἄλλων, ὡς ἀντικείμενο ἐρεύνης της τόν ἄνθρωπο καί τὰ ἔργα του καί διαθέτει ἕνα ἀπρητισμένο λόγον γιά τόν ἄνθρωπο, συγκεκριμένα τόν λόγο τοῦ Θεοῦ. Προστίθεται, λοιπόν, μιὰ νέα διάστασις, ἡ ὁποία ἐπεκτείνει τὴν συζήτησι καί προχωρεῖ τόν διάλογο στὸ θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ. Ἡ νέα αὐτὴ διάστασις μᾶς ὠθεῖ νά ἐξετάσωμε τό ὄλο ζήτημα καί ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς Θεολογίας καί νά ἰάβωμε ὑπ' ὄψιν τὰς θεολογικὰς ἀπόψεις πρὶν ἰάβωμε οἰανδήποτε θέσιν. Βεβαίως, ἀποδοχὴ τῆς θεολογικῆς διαστάσεως ἀπὸ τοὺς συμμετέχοντας εἰς τὸν παρόντα διάλογο δέν σημαίνει ὅτι δέχονται ὅπωςδήποτε τὴν ἀποκεκαλυμμένη ἀλήθεια περὶ ἀνθρώπου. Τουλάχιστον ὅμως, δέχονται νά διαφωτίσωμε τό ὄλο ζήτημα συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τὰς ὁποίας θέτει ἡ ὀρθόδοξος ἀνθρωπολογία.

Ἡ ὀρθόδοξος ἀνθρωπολογία προβάλλει τόν ἄνθρωπο ὡς δημιουργημα τοῦ Θεοῦ δημιουργηθέντα κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Αὐτοῦ. Ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναῖκα εἶναι ἐντολοδόχοι γιά τὴ μετάδοσι τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἡ ἀναπαραγωγή, χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῶν ζώντων ὀργανισμῶν, συνιστᾷ θεμελιώδη λειτουργία τοῦ ἀνθρώπου καί ἀναθαμβάνεται ἀπ' αὐτόν. Ἡ τεκνογονία ἀποτελεῖ εὐλογία τοῦ Θεοῦ καί χαρισματικὴ λειτουργία. Ἡ στειρότης, κατὰ πλείστας μαρτυρίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς, συνιστᾷ ἔλλειψιν, πτωχείαν ἀντιθέτως, τὰ τέκνα ἀποτελοῦν πλοῦτον καί κληρονομίαν. Ἡ ἐπιμονὴ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας νά

ἀναφέρη περιπτώσεις γεννήσεως ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἱ ὅποιοι διε-
 δραμάτισαν σημαίνοντα ρόλο κατ' αὐτήν, ἐκ μέρους στειρῶν ζευγῶν,
 τονίζει τὴν μεγάλη ἀλήθεια ὅτι τὰ τέκνα τὰ χαρίζει ὁ Θεὸς στὸ
 ζεῦγος. Ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νὰ γίνῃ συνεργός εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς
 δημιουργίας καὶ νὰ πληρώσῃ τὴν γῆν διὰ τῶν τέκνων του. Ἡ ληιτουρ-
 γία τῆς γεννήσεως τέκνων δὲν ληιουργεῖ πάντοτε ὁμαλῶς καὶ
 ἀπροσκόπτως. Ἡ στειρότης πλήττει τὰ ζεύγη καὶ προσάπτει ὄνειδος
 στοὺς ἀτέκνους. Αἱ γεννήσεις δὲν εἶναι πάντοτε ἄμοιροι ἀτελειῶν. Εἰς
 τὴν Ἁγίαν Γραφήν ἀναφέρονται μεταξύ ἀλλήλων εὐνοῦχοι, κωλοί, τυ-
 φλοὶ ἐκ κοιῆς μητρός.

Καίτοι δὲν ἰσχύει ἀπολύτως τὸ «ἀμαρτία γονέων παιδεύουσι
 τέκνα», ἐν τούτοις ὑφίσταται ὀργανικὴ σχέση, θὰ ἔλεγα, μεταξύ
 ἀμαρτίας καὶ νόσου, τοῦλάχιστον ὑπὸ τὴν ἔμμεσο ἐπίδρασι τοῦ
 προπατορικοῦ ἀμαρτήματος. Ἡ ἀμαρτία εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ καί
 ὡς αἴτιον κακογονίας. Ὁ κόσμος εἶναι κόσμος φθορᾶς καὶ ἡ φύσις συ-
 στενάζει καὶ συνωδίνει μέσα στὴ δυσλειτουργικότητά της.

Εὐχομένη ἡ Ἐκκλησία «ὑπὲρ καλλιτεκνίας», γιὰ ὡραία καὶ
 ἀρτιμελῆ παιδιὰ, δηλαδὴ, στὴν ἀκοιουθία τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου
 δὲν ἀρκεῖται μόνο εἰς ψιχὰς εὐχὰς ἀλλὰ φροντίζει καὶ ἔργῳ νὰ εξα-
 σφαλίσῃ ὑγιεῖς ἀπογόνους δι' ἀπαγορεύσεως τοῦ γάμου μεταξύ
 συγγενῶν ἐξ αἵματος, ὅπως ἀνεφέρθη προηγουμένως. Λαμβάνει πρό-
 νοια κατὰ κάποιον τρόπο εὐγονική γιὰ τὰ παιδιὰ πού θὰ γεννηθοῦν.

Ἄλλο δεῖγμα τοιαύτης στάσεως συνιστᾷ καὶ ἡ ἀπαγόρευσις νὰ
 συνέρχεται τὸ ἀνδρόγυνο ὅταν ἡ γυνὴ ἔχει τὴν ἔμμηνο ρύσι της καὶ
 τοῦτο γιὰ τὴν πρόνοια τῶν γεννωμένων παιδιῶν. Ἐπιστεύετο, ὅτι ἡ
 σύλληψις κατὰ τὴν περίοδον τῆς γυναικός ἀπέδιδε ἀσθενέστερα καὶ
 ὑποκείμενα εἰς ἀτελείας βρέφη. Ἀνεξαρτήτως, βεβαίως, τῶν ἀπὸ
 ἱατρικῆς πηλευρᾶς σήμερον ἰσχυόντων, ἡ ἀπαγόρευσις αὐτὴ δεικνύει
 τὴν φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ μιὰ πρακτικὴ καλλιτεκνία, τὴ μέριμνάν
 της γιὰ μιὰ ὀρθὴ τεκνογονία.

Βεβαίως, ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐξαντλεῖ τὸ ἐνδιαφέρον της μόνο διὰ
 τὰς τυχόν ἐπιζημίους βιολογικὰς συνεπείας καὶ τὴν βιολογικὴν διάστα-
 σιν τοῦ γάμου. Θεωρεῖ τὸν γάμον ὡς μιὰ πολυδιάστατη κοινωνία : δη-
 μιουργίας πανανθρωπίνων δεσμῶν, διαπροσωπικῶν σχέσεων,
 κοινωνικῶν προεκτάσεων καὶ σωτηρίας. Ἡ βιολογία δὲν ἀποτελεῖ τὸ
 μέτρον τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ὀρθόδοξος θεολογία δὲν δέχεται τὴν φύσιν
 τοῦ ἀνθρώπου ἀλάθητον καὶ τελείαν, ὡς φύσει ἀγαθὴν μετέχει καὶ
 αὐτὴ τῆς πτώσεως καὶ ἔχει ἀνάγκη νὰ σωθῇ, νὰ αναληφθῇ καὶ νὰ
 προσληφθῇ ἐν Χριστῷ. Συχνὰ βλέπουμε αἱ ληιουργίαι νὰ καθίστανται
 δυσλειτουργικαὶ καὶ νὰ ἐκτρέπωνται τοῦ σκοποῦ των. Γι' αὐτό, ἡ

Ἐκκλησία φροντίζει προσληπτικῶς νά ἀποφεύγεται ἡ συνάντησις παραγόντων πού θεωροῦνται νοσογόνοι. Ἡ θέσις τῆς εἶναι σαφῶς ὑπέρ τῆς ὑγείας· εἰς περιπτώσιν ἀσθενείας λαμβάνει θέσιν ὑπέρ τῆς ἰάσεως καί ἀντιλαμβάνεται τόν ἄνθρωπο ὡς ψυχοσωματικὴν ὄντοτητα.

Δυνάμεθα τώρα νά δώσουμε μίαν πρώτην ἀπάντησιν καί νά ποῦμε, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἔχουσα σεβασμόν ἀνευ ὄρων πρὸς τὴν ζωὴν ὅπως αὐτὴ ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε θά προωθήσῃ ἢ θά ἐπιτρέψῃ σύλληψιν, ἡ ὁποία ἐκ τῶν προτέρων καί ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ δυναμένου νά προβληφθῇ, προδικάζεται νά ἔχῃ ἐπιπτώσεις εἰς τὰ παιδιὰ πού πρόκειται νά γεννηθοῦν.

Ἄς σημειωθῇ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποδέχεται τὰς ὑπαρχούσας δυνατότητας καί ἰκανότητας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τὸν καθένα ζητᾷ νά ἀποδώσῃ ἐκεῖνο πού δύναται. Εἰς τὰς κληρονομικὰς καταβολὰς καί τὰς βιολογικὰς δυσλειτουργικότητας δέν εἶναι δυνατόν νά ἐπέμβῃ ἡ Χάρις εἰμὴ κατ' ἐξαίρεσιν (θαῦμα). Δέν εἶναι δυνατόν νά ἀπαιτήσωμεν ἡμεῖς τοιαύτην ἐπέμβασιν. Μία βιολογικὴ διαδικασία θ' ἀκολουθήσῃ τὴν κατ' ἀρχὴν διατεταγμένην πορείαν τῆς. Θά ἦτο συνετόν ὅταν γνωρίζωμε τὰς συγκεκριμένας μας δυνατότητας νά μὴ ἀποδυσώμεν εἰς προσπάθεια πού ἀπαιτεῖ ἰσχυροτέρας δυνάμεις ἢ προὔποθέσεις. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νά ὀρθοτομήσῃ ἐν διακρίσει, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀφ' ἐνός τὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου περὶ τῶν ταλιάντων - ὁ καθένας μας φέρει ξεχωριστὰ τάλιαντα - ἀφ' ἑτέρου τὴν διήγησιν περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου πού προτίθεται νά οἰκοδομήσῃ πύργον ἢ τοῦ βασιλέως πού σκοπεύει νά ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον ἰσχυροτέρου ἀντιπάλου. Καί εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ἀπαιτεῖται νά ἐκτιμῆσῃ τὰ δεδομένα καί νά ἐνεργήσῃ ἀναλόγως. Καί εἴτε νά προχωρήσῃ εἰς τὴν καλὴν τεκνογονίαν, ποθητὴν σέ ὄλους τοὺς γονεῖς, εἴτε νά παραιτηθῇ τοῦ ἐγχειρήματος αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον αἱ ἱοίπαί προὔποθέσεις δέν τὸ ἐπιτρέπου.

Εἰς τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν παραγόντων αὐτῶν σημαντικὴν θέσιν καταλαμβάνει ἡ συντελουμένη πρόοδος τῆς Ἰατρικῆς, ἡ ὁποία σὺν τῷ χρόνῳ εὐρίσκεται εἰς εὐχερεστέραν θέσιν νά διαφωτίσῃ τοὺς μέληοντας γονεῖς ὡς πρὸς τὰς γεννητικὰς τῶν δυνατότητας. Ἡ θέσις τοῦ ἱατροῦ εἶναι σπουδαιοτάτη διὰ τὴν διασάφισιν τῆς ὀρθῆς εἰκόνας καί πορείας τῆς γεννητικῆς λειτουργίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Ἁγία Γραφή ἐκτιμᾷ τὸ ἔργον τῶν ἱατρῶν καί τὴν ἱατρικὴν γνῶσιν πού ὑπηρετεῖ τὸν ἄνθρωπον. Ὁ ἱατρός ἐμφανίζεται καί αὐτός συνεργός εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Δέν εἶναι ἔηθεισις πίστεως εἰς τὸν Θεόν ἢ ἐκζήτησις τῆς ἱατρικῆς βοήθειας. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διακηρύσσει: «Τίμα ἱατρόν... καί γὰρ αὐτόν ἔκτισε Κύριος καί αὐτός ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην

ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ». Ἄς μή ἠσπονοῦμε ἐπίσης τόσους ἁγίους ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἱατρῶν, πού εἶναι ἡ ζωντανή ἔκφρασις τῆς σχετικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ ἱατρός δέν θά ἴαβη τήν ἀπόφασιν ἀντί τοῦ ζεύγους. Ὁ ἱατρός θά διαφωτίσῃ τό ζεῦγος ὡς πρός τās δυνατότητάς του ἐμπιστευόμενος τās σημερινάς γνώσεις τῆς ἐπιστήμης του διά τήν ἀκριβῆ διάγνωσιν τῶν φορέων μιᾶς ἀνωμαλίας. Εἶναι ἐπίσης ὑποχρεωμένος νά ἐρμηνεύσῃ ὀρθῶς τὰ δεδομένα αὐτά γιά νά καταστήσῃ σαφές εἰς τούς γονεῖς τί σημαίνει ἀκριβῶς αὐτή ἡ πρόβλεψις, βάσει τῶν δεδομένων πού διαθέτει, διά τὰ τέκνα πού θά γεννηθοῦν. Ἡ εὐθύνη τοῦ ζεύγους προβάλλεται ὀδυνηρή μετά ταῦτα. Ἡ ἠῆσις ἀποφάσεως καθίσταται προβληματική. Τώρα γνωρίζει, ἀπομένει ν' ἀποφασίσῃ τί θά πράξῃ.

Τό ζεῦγος θά προχωρήσῃ εἰς τεκνογονίαν;

Ἐλήχθη ὅτι ἡ πρόβλεψις εἶναι ἀκριβῆς ὑπό τήν στατιστικήν ἐννοίαν μόνον. Διερωτώμαι : μόνον; Γνωρίζομεν, ὅτι, ἐάν δι' ἐνδομητρίου ἐξετάσεως διαγνωσθῇ τό σύνδρομον Down, τό παιδί πού θά γεννηθῇ θά πάσχῃ ὅπωςδήποτε ἀπό μογγολισμό. Ὑπάρχουν πάντοτε ὠρισμένα περιθώρια καί ὅρια. Ἡ ὀπτική γωνία θά διαφέρῃ ἐάν τό ζεῦγος ὀφείλῃ νά ἴαβῃ τήν ἀπόφασίν του πρῖν ἢ μετά τήν σύλληψιν. Εἶναι, βεβαίως, δυνατόν νά ἀδιαφορήσῃ καί νά μή ἴαβῃ ὑπ' ὄψιν του τὰ ἐκτιθέμενα στοιχεῖα καί νά τεκνοποιήσῃ. Πολλοί θά χαρακτηρίσουν ἴσως ὡς «ἀπόφασιν ἐν πίστει» τήν ἀπόφασιν διά τεκνοποιΐαν ἀκόμα κ' ὅταν ὑπάρχῃ σοβαρά γενετική ἐπιβάρυνσις τῶν γονέων. Εἶναι ἄρα γε ζήτημα πίστεως καί ἐμπιστοσύνης πρός τόν θεόν ἡ ἠῆσις τοιαύτης ἀποφάσεως;

Σέ μιά τέτοια περίπτωση τό ζεῦγος θά συμπεριεφέρετο σά νά ὠμοῖλογοῦσε : «πιστεύω Κύριε, βοήθει μοι τῇ ἀπιστίᾳ».

Ἄς ἐρωτήσωμεν ὅμως : εἶναι δυνατόν κάποιος νά προτείνῃ στό ζεῦγος νά ἀντιμετωπίσῃ κάτι τέτοιο ἐν πίστει; Καί ἄν τό προτείνῃ, εἶναι δυνατόν νά τό ἐπιβάλλῃ; Εἰς θέματα πνευματικῆς φύσεως, ὅπως εἶναι τό συζητούμενον καί τὰ ὁποία ἔχουν σχέσιν μέ τήν ζωήν καί μέ τόν θάνατον οὐδεὶς δύναται νά ἀποφασίσῃ ἀντί ὁμοῦ, καί ὁ ἔχων τήν τελικήν εὐθύνην τῆς ἀποφάσεως εἶναι δυνατόν νά θελήσῃ νά ἀποφύγῃ τό «πικρόν ποτήριον» μέ κίνδυνον νά κάμῃ καί ἐσφαθμένην ἐκλογήν. Ἡ τεκνογονία εἶναι πάντοτε μιά διακινδύνευσις. Οἱ γενετικοί κίνδυνοι δέν εἶναι οἱ μοναδικοί κίνδυνοι. Ἡ μή τεκνογονία εἶναι ἐπίσης μιά διακινδύνευσις. Καί γιά τὰ δύο ἀπαιτεῖται ἀσφαλῶς ἀνάλογος ὠριμότης καί ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄν ἐν ὠριμάνσει.

Ἄς δοῦμε τώρα μερικούς τύπους ἀποφάσεων. Ἀποφάσεις εἶναι δυνατόν νά ῥηθῶν πρός τās ἑξῆς κατευθύνσεις (ἴσως ἐπαναλαμβάνω μερικά πράγματα τὰ ὁποῖα ἔχουν ῥηθῆ ἤδη ἀπό προηγουμένους ὁμιλητάς) : α) Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει μιά συγκεκριμένη γενετική ἐπιβάρυνσις πού ἐπιβάλλει τήν ἀποφυγήν τῆς τεκνογονίας, νά ἀποφύγουν τόν γάμο. β) Νά παντρευθοῦν καί νά μή τεκνοποιήσουν προκειμένου νά γεννηθοῦν παιδιά μέ πιθανές ἐπιβαρύνσεις. Εἰς τήν περίπτωσιν αὐτή τό ζεῦγος ὀφείλει νά ἀσκήσῃ ἔλεγχον τῶν συλλήψεων ἐφ' ὅσον ἐξακολουθεῖ νά ἔχῃ ὠλοκληρωμένας σχέσεις. Ἡ ἀποφυγή τῆς τεκνογονίας ἐν γάμῳ ἐγείρει ἱκανάς ἀντιρρήσεις ἀπό πλειυράς ὀρθοδόξου πράξεως. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶναι πολὺ δύσκολο νά ἀποφασισθῇ γάμος ἐκ τῶν προτέρων μή γόνιμος. Μέχρι τώρα τοῦλάχιστον τό φαινόμενο εἶναι ἄγνωστο εἰς τήν Παράδοσίν μας. γ) Ἄλλῃ περιπτώσει εἶναι, οἱ βεβαρημένοι γενετικῶς σύζυγοι νά τεκνοποιήσουν ἀναλαμβάνοντες τās εὐθύνας τῶν ἔναντι τῶν τέκνων τῶν. Πιῆν ὁμως, εἶναι δυνατόν ἡ κοινωρία, ἔχουσα ἐπίγνωσιν τῶν εὐθυνῶν τῆς ἔναντι τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, νά ἐπιδιώξῃ τήν στέρωσιν τοιούτων ζευγῶν. δ) Προετάθη ἀκόμη ἡ τεχνητή γονιμοποίησις διὰ ξένου οἴτου, ὅταν μόνον ὁ σύζυγος εἶναι βεβαρημένος κληρονομικῶς. ε) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τήν περίπτωσιν κατά τήν ὁποῖαν ἔχει διαπιστωθῆ βεβαρημένη σύλληψις, ὑφίσταται δυνατότης εἴτε περαιτέρω κυήσεως καί γεννήσεως τοῦ συλληφθέντος, εἴτε ἐκτρώσεως διὰ ῥόγους εὐγονικούς.

Δι' ὅλης τās ἀνωτέρω θιγείσας περιπτώσεις δέν ὑπάρχουν πάντοτε σαφεῖς καί προκατασκευασμένοι ἀπαντήσεις ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπό τήν καθόλου ὁμως θεωρίαν καί πρᾶξιν τῆς, διαγράφεται ἡ ἑξῆς θεμελιώδης θέσις τῆς ἔναντι τοῦ ζητήματος τῆς τεκνογονίας. Παρ' ὅσον τό ὑπέρ τῆς τεκνογονίας ἢ ἀκόμη καί πολυτεκνίας ἐνδιαφέρον τῆς, ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι ὁπωσδήποτε ὑπέρ τῆς οἰοῦσῆς ἢ οἰοῦσῆς τρόπου τεκνογονίας, ὡς ἐπί παραδείγματι ὑπέρ τῆς «νοθοτεκνίας» ἢ ἐν περιπτώσει στειρότητος ὑπέρ τῆς τεχνητῆς γονιμοποιήσεως, ἢ ἀκόμη καί ὑπέρ τῆς υἱοθεσίας. Θεωρεῖ ἕξ ἄλλου τήν τεκνογονία στενά συνυφασμένη μέ τήν χριστιανική ἀνατροφή τῶν τέκνων καί ἀπό Θεοῦ χάρισμα. Ἐκεῖνο το ὁποῖον ἐπιθυμεῖ εἶναι ἡ κατά φυσικόν τρόπον συνεύρεσις τῶν συζύγων ἄνευ προθέσεως ἀποφυγῆς τῆς τεκνογονίας, εἴτε διὰ παρεμποδίσεως τῆς συλλήψεως εἴτε διακοπῆς τῆς κυήσεως. Συνιστᾷ τήν ἐναπόθεση τῶν φροντίδων εἰς τήν ἀγαθήν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καί ὡς μόνον μέσον ἀποφυγῆς τῆς τεκνογονίας προτείνει τήν ἐγκράτεια τῶν συζύγων.

Τί συμβαίνει ὁμως εἰς τήν περίπτωσιν πού τό ζεῦγος δέν μπορεί νά τηρήσῃ τήν ἀρχήν αὐτήν; Προσωρινῶς καί ἐν ἀναμονῇ μιᾶς ἀποφάσεως συνοδικῆς, εἴτε οἰκουμενικῆς, εἴτε τοπικῆς, ἢ «ἡύσις» δίδεται εἰς τόν κατ' ἐξοχήν ποιμαντικό χώρο ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ, τόν χώρο τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Ἐκεῖ ὁ ἐξομολόγος «οἰκονομεῖ» τά τοῦ οἴκου, ὅπως ἡμεῖς, τοῦ προσερχομένου ἐν μετανοίᾳ πιστοῦ καί διευθετεῖ τά προβλήματα πού προκύπτουν «κατ' οἰκονομίαν». Ἐπιτρέπει δηλαδή προσωρινή ἢ μονιμώτερη ἀπόκλιση ἀπό τήν προβλεπομένη ἀκρίβεια τῆς κανονικῆς παραδόσεως χάριν μεγαλυτέρας ὠφελείας τοῦ συγκεκριμένου πιστοῦ. Μέ τό ἔκτακτο αὐτό ποιμαντικό μέτρο τῆς «οἰκονομίας», ὁ ἐξομολόγος καθιστᾷ τήν γενικήν καί ἀπρόσωπον ἡύσιν προσωπικήν καί ἐξατομικευμένην· μέ τό χάρισμα τῆς πνευματικῆς του πατρότητος συμπαρίσταται στό πιστό ζεῦγος καί τό ὁδηγεῖ νά ἀσκήσῃ «ὑπεύθυνη πατρότητα καί μητρότητα».

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νά ἐπανέληθω δι' ὀλίγων εἰς τήν ἔκτρωσιν, ἐφ' ὅσον ἡ θέσις πού διαγράφεται ἀπό τήν Παράδοσιν εἶναι ἀρκετά σαφής. Κατ' ἀρχήν ἡ ἔκτρωσις εἶναι ἀντίθετος πρός τήν χριστιανικήν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς· θεωρεῖται φόνος καί εἶναι ἀπόπειρα ἐναντίον ἀνθρωπίνης ζωῆς. Περί αὐτοῦ δέν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία. Ἡ κυοφορουμένη Ζωή εἶναι Ζωή ἐπί «προσωπικῆς» βάσεως. Ἡ πεποίθσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς δέν ἀφήνει περιθώρια ἀμφιβολίας. Πολλῶν προσώπων ἀναγγέλλεται ἡ σύλληψις, ἡ γέννησις, ὑποβάλλεται ἀκόμη τό ὄνομα καί γίνεται ἡ ἐκλογή διὰ συγκεκριμένην ἀποστολήν ἤδη ἀπό κοιῆς μητρὸς των. Ἡ ἡμέρα τῆς συλληψεως τιμᾶται ἰδιαιτέρως εἰς τήν Ἐκκλησίαν μας. Ἀναφέρω τήν σύλληψιν τῆς Θεοτόκου καί τοῦ Προδρόμου μεταξύ ἁλλήλων. Ἡ σύλληψις θεωρεῖται ἀφετηρία τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου. Ἡ ἀνθρωπίνη Ζωή ἀρχεται ἅμα τῇ συλληψί. Ἡ σύλληψις βεβαίως δέν εἶναι ἓνα γεγονός τοῦ ὁποίου ἡαμβάνομεν ἀμέσως συνείδησι, τοῦτο ὁμως δέν ἐμποδίζει τήν ὑπαρξίν του. Εἰς τάς ἀρχάς της ἡ Ζωή εἶναι ἀφανής καί κρυπτή, διό νά φανερωθῇ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Τοῦτο εἶναι μιᾶ θεμελιώδης ἀλήθεια, ἡ ὁποία δέν ἐπιτρέπεται νά περιπίπτῃ εἰς λήθην. Ἡ Ἐκκλησία διεκήρυξε πάντοτε τόν βαθύτατον σεβασμόν πρός τήν συλλημβανομένην Ζωήν.

Ἡ Ζωή ὁμως αὐτή ἐνέχει ἐπίσης ἀτελείας· καί δυσλειτουργικότητας ἐγγενεῖς καί εἶναι μιᾶ Ζωή ἐν διακινδυνεύσει. Ἡ ἀσθένεια εἶναι δυνατόν νά πλῆξῃ τό ἔμβρυον καί σήμερα εἴμεθα εἰς θέσιν νά διαγνώσωμεν τοιαύτας ἀσθενείας καί ἀτελείας. Ἡ ἀπόφασις διό τήν τύχην ἑνός τοιοῦτου ἐμβρύου εἶναι δύσκολος. Θά τοῦ ἐπιτρέψωμεν νά ἴδῃ τό φῶς τῆς ἡμέρας ἢ θά τό καταδικάσωμεν εἰς ἀφάνειαν ἐπικαλούμενοι ἴσως τό δικαίωμά του διό μίαν ποιοτικῶς καλλιτέραν Ζωήν ἀπό ἐκείνην

τήν ὁποίαν τοῦ ἐπιφυλάσσει ὁ γενετικός τοῦ ἐξοπλισμός; Διερωτῶμαι πάντως, ἐν ὀνόματι τίνος θά ῥάβωμεν τοιαύτην ἀπόφασιν! Δέν εἶμαι τόσο βέβαιος ὅτι ὁ Χριστός δέν ταυτίζεται καί μέ τήν ἀσθενῆ δύναμι ἐλαχίστην ζωῆν καί ἡ ὑποδοχή ἑνός τοιοῦτου παιδιοῦ ἐπί τῷ ὀνόματί Του δέν εἶναι καί ἀποδοχή δική Του. Σέ τελευταία ἀνάληυσι, εἶμαι βέβαιος ὅτι τοιαύτη ὑποδοχή μόνον ἐπί τῷ ὀνόματί Του εἶναι κατορθωτή.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι δυνατόν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ του νά ἀρνηθῆ τήν κυοφορίαν τέτοιας ἄρρωστης ζωῆς μέσα του καί νά θελήσῃ νά τήν ἀποβάλλῃ. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά ὑπενθυμίξῃ ὅτι ἡ ζωὴ ἀνήκει εἰς τόν Θεόν, διότι «αὐτός εἶναι ἡ ζωὴ» καί «ἦλθεν ἵνα ἔχωσιν (οἱ ἄνθρωποι) καί περισσόν ἔχωσιν». Παράλληλα ὅμως ἡ Ἐκκλησία κατανοεῖ τήν δυσκολίαν τοιοῦτων γονέων. Πρός αὐτούς πρέπει νά ποιηθῆσασίαι τήν συμπαράστασίν της καί νά τούς στηρίξῃ εἰς τήν ἀπόφασίν των νά δεχθοῦν τήν συλληφθεῖσαν ζωὴν προσφέροντάς τους «τόπον καταλήματος». Τό ἔλεος ὅμως καί ἡ φιλανθρωπία της θά πρέπει νά ἐπεκτείνεται καί πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶπαν τό ὄχι εἰς τήν ζωὴν καί τό ναί εἰς τόν θάνατον. Καί αὐτούς ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει νά ὑποδέχεται μέ ἀγάπην ὅταν μέ συντριβὴ καί μετάνοια θελήσουν νά καταληθῶν μὲ τόν ζωοδότην Θεόν.

Αὐτά νομίζω ὅτι ἀρκοῦν πρὸς τό παρόν, χωρὶς νά ἀποτελοῦν καί πλήρη ἀπάντησι εἰς τὰ προβλήματα πού ἐξετέθησαν μέχρι τώρα. Ὅσοι μας γνωρίζουμε τῇ δυσκολίᾳ διαπραγματεύσεως ἑνός τοιοῦτου θέματος. Ἡ μαρτυρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως δέν σημαίνει ὅτι δέν θέτουν προβλήματα καί εἰς ἡμᾶς τοὺς θεολόγους. Ἡ πίστις εἶναι συνεχῆς ἀγών. Ὅπως καί σεῖς, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ἐκθέτετε τὰς δυνατότητας καί τὰ προβλήματα πού προκύπτουν ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοῦ θέματος τῆς γενετικῆς προβλήσεως καί οἱ ἐκπρόσωποι τῆς θεολογίας προσπαθοῦν νά ἐκθέσουν -καί ποιηθῆσασίαι ἐκτίθενται- τὰ ὅρια ἐντός τῶν ὁποίων δύναται νά κινηθοῦν. Διὰ τὰ συζητηθέντα σήμερα ἡ δυσκολία εἶναι μεγαλυτέρα. Γι' αὐτό καί ἡ σημερινή μας συνάντησι ἐπέχει τόπον μιᾶς «ἐλευθέρας ζώνης» διακινήσεως μαρτυριῶν, δυνατοτήτων, προβλημάτων. Τίποτε δέν εἶναι τελεσιδικό. Τό πλεονέκτημα μιᾶς τέτοιας ζώνης ἔγκειται εἰς τό γεγονός, ὅτι ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων δύναται νά ἀποθέσῃ ἢ νά ἀποσύρῃ ἀνά πᾶσαν στιγμὴν καί ἄνευ «τελωνειακῶν» διατυπώσεων καί κυρώσεων ὅ, τι κρίνει ὡς κατάλληλον νά συμβῆ εἰς τήν προαγωγὴν τῆς συζητήσεως. Εὐχαριστῶ.

(Στο σημείο αυτό της εισηγήσεως ακολουθούν απαντήσεις σε τεθέντα ερωτήματα).

Θά προσπαθήσω στο μέτρο του δυνατού νά δώσω μερικές νύξεις απαντήσεων στά τεθέντα έρωτήματα. Ή δική μου ή θέσις είναι βέβαια λίγο άχαρη παρ' όλην ότι έκπροσωπώ τό ίδρυμα της Χάριτος πού είναι ή Έκκλησία. Χωρίς νά θέλω νά κάνω διαφώτιση ή νά προσκομίσω μαρτυρία είμαι αναγκασμένος νά όμιλώ μέ θεολογικές προϋποθέσεις πού δέν διαφαίνεται πάντα ή σαφήνιά τους έτσι συμπυκνωμένες πού πρέπει νά παρουσιασθούν στά χρονικά πλαίσια αυτής της συζητήσεως.

Σήμερα ζούμε σέ μία έποχή όπου οί κανόνες της Έκκλησίας δέν άποτελούν καί νόμους του Κράτους όπως συνέβαινε παλαιότερα στην κοινωνία του Βυζαντίου. Ή Έκκλησία δέν διατυπώνει πλέον την κρατική νομοθεσία καί όσο πάει την έπηρεάζει καί λιγώτερο. Ίσως αυτή ή εξέλιξη νά είναι καλήτερη, γιατί έτσι δίδεται ή εύκαιρία νά γίνη καί μία διαφοροποίηση ανάμεσα στον κανόνα καί στον νόμο. Ή Έκκλησία δέν έχει σαν πρώτο της μέλημα τον καταρτισμό ενός νομικού συστήματος, μιās νομοθεσίας. Ο κανόνας της Έκκλησίας είναι κυρίως ή άποτύπωση της αλήθειας της γιά ώρισμένο κύκλο θεμάτων σέ δεδομένη ιστορική στιγμή καί ανάγκη. Ο κανών δίδει μία κατεύθυνση καί ένα τελικό προσανατολισμό ζωής. Δείχνει στον άνθρωπο την αναφορά του προς τον θεό. Στην περίπτωση πού μάς άφορα του τονίζει ότι ή ζωή άνήκει στον θεό.

Είναι βέβαιο, ότι ή Έκκλησία δέν νομοθετεί γιά όλους τους ανθρώπους, ή τουλάχιστον τους κανόνες δέν θέλει, καί αν άκόμη μπορούσε, νά τους επιβάλη σαν νόμους κρατικούς. Είναι φυσικό στην πολυμερή καί πληθυντική κοινωνία πού ζούμε ή κρατική νομοθεσία νά καλύπτει χώρους καί ανθρώπους πού ζουν σ' αυτήν την κοινωνία αλλη' έξω από την επίδραση της Έκκλησίας. Ή νομοθεσία αυτή είναι δυνατό νά δίδη λύσεις σέ ώρισμένες άκραίες περιπτώσεις. Ή Έκκλησία καί ή θεολογία δέν μπορεί επί παραδείγματι νά άποτρέψη μία νομοθετική ρύθμιση της εύγονικής έκτρέσεως. Έχει βέβαια τοποθετηθή κατ' αρχήν έναντίον οίασδήποτε παρεμβάσεως στη ζωή. Ή ρύθμιση όμως πού θά κάμη στον πιστό πού έρχεται νά ζητήσει την βοήθειά της είτε μέσα στο χώρο της έξομολογήσεως είτε έξω από αυτήν πάνω σ' ένα τέτοιο θέμα θά είναι έφαρμογή, άσκηση αυτής της γενικής αρχής. Ή αρχή αυτή δέν έμπνέεται από μία a priori κανονιστική ήθική αλλή άκφράζει μιάν αλήθεια πνευματική.

Ἄς δοῦμε τὴν περίπτωση πού μ' ἐρώτησέ του ἔθεσε ὁ κ. Φιλῶρος, μιὰς κοπέλλης ἐγκύου πού εἶναι θύμα βιασμοῦ. Ὁ νόμος ἐπιτρέπει τὴν διακοπὴ τῆς κυήσεως. Πῶς θὰ ἀντιμετωπίσῃ αὐτὴ τὴν περίπτωση ὁ ἐξομολόγος; Πρῶτα-πρῶτα ὁ πνευματικός θὰ πρέπει νά διαπιστώσῃ τὸ τί θέλει ὁ πιστός πού προσέρχεται στὴν ἐξομολόγηση. Μπορεῖ νά μὴ δέχεται νά κυοφορήσῃ τὴ ζωὴ πού εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ βιασμοῦ. Ἀνέφερα σέ μιὰ στιγμὴ τῆς ὁμιλίας μου, ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά ὑποχρεώσουμε κάποιον νά ἀναλάβῃ μιὰ ζωὴ μέσα του. Ὁ πνευματικός δέν μπορεῖ νά τὸν ὑποχρῶσῃ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Ἀντικειμενικά ἡ θέσῃ του εἶναι ποῦν δύσκολη. Ὅπως δύσκολη, πὶο ποῦν ἴσως, εἶναι ἡ θέσῃ τοῦ πιστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ μετέχει σέ μιὰ διαδικασία καὶ ἐκδήλωση τῆς φύσεως πού θὰ τὴν ἐξακτῆριζα ἀφύσικη, γιατί ὁ βιασμός δέν εἶναι μιὰ φυσικὴ κατάσταση. Ἡ ἀμβλωση ὁμως καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ δέν παύει νά εἶναι μιὰ προσβολὴ ἐναντίον τῆς ζωῆς. Καὶ ὁ πιστός πού ἀναλαμβάνει νά προβῇ σ' αὐτὴν πρέπει νά τὸ κάμῃ μὲ πλήρη συναίσθηση ὅτι στὴν ἐνέργειά του αὐτὴ κάτι δέν ληιουργεῖ κανονικά· ἡ ἐνέργειά του αὐτὴ φέρει τὰ σημάδια μιὰς φύσεως πεσμένης καὶ κομμένης ἀπὸ τὸν Θεό.

Ἡ Ἐκκλησία μὲ τὸν πνευματικὸ πατέρα δίνει τὴν γραμμὴ καὶ τὸν προσανατολισμό ἐξατομικεύοντας κατὰ περιπτώσιν τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν διδασκαλία τῆς. Κάνει κληνικὴ δουλειά, σκῦβοντας στὸν καθένα χωριστὰ καὶ προσφέροντάς του τις προϋποθέσεις γιὰ τὴ σωτηρία του. Τελικὰ εἶναι ὑπόθεσις τοῦ πιστοῦ νά δεχθῇ ἢ νά μὴ δεχθῇ αὐτὴ τὴ γραμμὴ. Ἀλλὰ καὶ αὐτός πού δέν τὴν δέχεται ἔχει τὴν δυνατότητα νά μπῆ σ' ἓνα δρόμο γιὰ νά κατανοήσῃ τὴν ἀλήθεια αὐτοῦ πού τοῦ συμβαίνει. Ὁ ἐξομολόγος θὰ ἀναλάβῃ μιὰ θεραπευτικὴ ἀγωγή ἀπέναντι στὸν συγκεκριμένο πιστό. Θὰ τὸν ὀδηγήσῃ νά συναισθανθῇ ὅτι μὲ τὴν διακοπὴ τῆς κυήσεως πού ἐπιχειρεῖ διακόπτει μιὰ ζωὴ πού γεννιέται μέσα του καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ ἴδιος ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴ ζωὴ πού εἶναι ἡ κοινωνία του μὲ τὸν Θεό. Ἡ Ἐκκλησία ὀρίζοντας στὸν πιστό ἀποχὴ γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὴν Θεία Κοινωνία, πού χωρὶς αὐτὴ δέν ἔχει ζωὴ μέσα του, τοῦ δίδει τὸ μέτρο τῆς ὑπάρξεώς του λέγοντάς του ὅτι ἔπεσες ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ σέ ἀποκόπτω ἀπὸ ἐκεῖνο πού πρέπει νά θεωρῆς σάν τὴν μοναδικὴ σου πηγὴ γιὰ νά ζῆς. Ἡ διακοπὴ τῆς ζωῆς πού ἐπιχειρεῖ ὁ ἄνθρωπος εἴτε μὲ τὴ μορφὴ τῆς ἀμβλώσεως εἴτε μὲ τοῦ φόνου καὶ σάν συνέπεια ἢ ἀποκοπὴ του ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακὴ κοινωνία τῆς ζωῆς μπορεῖ νά ὀδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπο σέ ἀληθινὴ ὑπαρξιακὴ ἀντίληψη γιὰ τὴ σχέση τοῦ θανάτου μὲ τὴ ζωὴ.

Ὁ ἄνθρωπος βέβαια σάν ἱστορικὴ ὑπαρξὴ δέν ἀντιμετωπίζει μόνον προβλήματα. Ἡ ζωὴ δέν εἶναι πρόβλημα, εἶναι δωρεὰ καὶ χαρὰ

τίς περισσότερες φορές. Τυχαίνει όμως ή ζωή και τά θέματα πού σχετίζονται μέ αυτή νά προβληματίζουν τόν άνθρωπο. Σ' αυτές τίς περιπτώσεις ή Έκκλησία δέν θά μείνη στις γενικές αρχές· θά κάμνη εξατομίκευση του μηνύματος και τής μαρτυρίας της.

Τώρα όσον αφορά εις τό έρώτημα του κ. Μαρκαντώνη κατά πόσον δηλαδή τεκμηριώνεται ή θέσις ότι ή Έκκλησία δέν θά επέτρεπε τήν σύλληψιν επί αποδεδειγμένως δυσμενών προγνωστικών, νομίζω ότι δέν τίθεται τό ζήτημα κατ' αυτόν τόν τρόπον, εάν δηλαδή επιτρέπη ή δέν επιτρέπη ή Έκκλησία τήν σύλληψιν σέ μιά τέτοια περίπτωση. Ένα είναι σαφές, ότι ή Έκκλησία δέν ήμπορεί νά υποχρεώση τό ζεύγος νά τεκνοποιήση όταν ύπάρχη γενετική επιβάρυνσις. Έξ άλλου ή καλητεκνία στην όποία αναφερθήκαμε πρέπει νά είναι αποτέλεσμα και τής συνεργίας του ανθρώπου. Καί ό συγκεκριμένος αυτός άνθρωπος έχει ίσως δικαίωμα νά άκουσθ ή αντίρρησίς του και νά τόν άκούσουμε μέ προσοχή και κατανόηση. Άπαιτεί νά του άφιερώσουμε χρόνο και ή συμβουλευτική εργασία είναι κατ' έξοχήν χρονοφάγος. Ποιός όμως διαθέτει χρόνο γιά όλους αυτούς τούς ανθρώπους πού έρχονται σέ μās όταν αντιμετώπιζουν άκράεις καταστάσεις; Αυτό είναι τό πρώτο και τό ένα πού χρειάζεται. Γιατί μέ τό νά μείνουμε μόνο στην μετάδοσι γνώσεων και πληροφοριών δέν ώφελοόμεθα αλή ή ούτε και ώφελοόμε. Είναι σαν νά κερδίζουμε τόν κόσμο όλο και νά τόν άποστερούμε από τήν ψυχή του, τή ζωή του δηλαδή πού είναι ή αγάπη γιά τόν συγκεκριμένο άνθρωπο πού αντιμετώπιζει έστω και έν άμαρτία τό πρόβλημά του. Καί ή Έκκλησία είναι καλεσμένη νά δείξη αυτό άκριβώς τό φιλήνθρωπον γιά νά μπορέση νά ζήση ό κόσμος.